

zatopljenju, utemeljeni na predavanju Brada Wernera “Is Earth Fucked?”, prikazani su kroz napetost između znanstvenih upozorenja i apokaliptičnih narativa, dok se analiza Kingove *Cell-apocalypse* povezuje s teorijama zavjera o geoinženjeringu kao suvremenim folklornim predajama. Cjelina završava refleksijom o zoorobotima, od psa Sparka do novih platformi, gdje se otvara pitanje granica živog i umjetnog te novih oblika “tehnoških životinja”.

Knjiga je prvenstveno namijenjena akademskoj i stručnoj publici, istraživačima iz područja antropologije, književne i umjetničke teorije, izvedbenih studija te onima koji se bave animalistikom i ekokritikom. Zbog specifične terminologije i teorijskih referenci, manje je dostupna širem čitateljstvu, iako teme i studije slučaja knjigu čine atraktivnom i izvan uže akademske zajednice. Gotovo sva poglavlja prethodno su bila objavljena u različitim časopisima i zbornicima, čime knjiga donekle gubi na koherenciji i zamišljenoj strukturalnoj cjelovitosti: temeljna linija jest prisutna i prepoznatljiva, jer se proteže kroz cijeli opus Suzane Marjanić, no osjeća se da *Zooživoti* nisu zamišljeni kao kompaktna knjiga, već kao naknadno okupljeni mozaik ranijih radova. Za neke će čitatelje to značiti dodatnu vrijednost, jer knjiga funkcionira kao svojevrsna sinteza autorčina višegodišnjeg rada, no za druge može predstavljati izazov u praćenju jedinstvenog argumentacijskog luka.

Zooživoti: antrozoologija i kritika kapitalocena predstavljaju vrijedan doprinos kulturnoj animalistici i antrozoološkim studijima u domaćem i širem kontekstu. Iako knjiga ne funkcionira uvijek kao jedinstvena, od početka zamišljena cjelina, ona uspješno okuplja i sistematizira rezultate dugogodišnjeg rada Suzane Marjanić, otvarajući čitatelju uvid u njezin dosljedan teorijski i kulturnokritički interes za životinje, mit i izvedbu. Upravo u toj liniji leži najveća snaga knjige: ona pokazuje kako je autorica, kroz različite žanrove i istraživačke kontekste, izgradila prepoznatljiv doprinos razvoju kulturne animalistike u Hrvatskoj i regiji. Kao takva, knjiga je preporuka svima koji se bave humanističkim i društvenim znanostima, umjetničkim studijama i multivrstnim odnosima.

Jelena Kupsjak

Iris Biškupić-Bašić, *Zbirka medicarstva i svjećarstva*, Etnografski muzej u Zagrebu, 2024., 375 str.

Novo izdanje Etnografskog muzeja u Zagrebu, knjiga *Zbirka medicarstva i svjećarstva* autorice Iris Biškupić-Bašić, osmi je katalog muzejskih zbirki koje taj muzej kontinuirano objavljuje. Riječ je o vrlo opsežnom dvojezičnom izdanju na više od 370 stranica, koje cjelovito obuhvaća muzejsku zbirku medicarstva i svjećarstva.

U knjizi se detaljno analizira višestoljetni obrt poznat kao licitarstvo, voskarstvo i voštarstvo. Napisana je na temelju istraživanja izvora i arhivskih podataka, ali i na osnovi istraživanja muzejske zbirke koja obuhvaća licitare i licitarske kalupe, među kojima posebno vrijednu i raritetnu cjelinu čine drveni licitarski kalupi 18. i 19. stoljeća te razni svjećarski proizvodi. Proizvodnja tih obrta temelji se na preradi pčelinjih proizvoda – meda i voska – te na raznovrsnosti njihove primjene.

Knjiga se sastoji od dvije cjeline: većeg i opsežnijeg uvodnog, tekstualnog dijela te kataloškog dijela. Prva cjelina obuhvaća tekstove o povijesti zbirke i medičarsko-svječarskog zanata, donosi uvid u nabave za zbirku, počevši s prvim poklonom – drvenim licitarskim kalupom iz 1921. godine. Ističe se kontinuirano prikupljanje licitara, licitarskih kalupa i svječarskih proizvoda donacijama i otkupima, ali i zahvaljujući formiranju službe muzejskih povjerenika Etnografskog muzeja, koji su na terenu prikupljali građu i bilježili podatke o njoj. Do danas je prikupljeno više od 1240 predmeta, koji su svi obrađeni u kataloškom dijelu knjige, opremljene s ukupno 670 fotografija koje većinom prate i kataloški izbor predmeta.

Uz osvrt na rano prikupljanje i muzealce Etnografskog muzeja koji su na izložbama i u stalnim postavima izlagali i licitarske kalupe – poput ravnateljica Marijane Gušić i Jelke Radauš-Ribarić – autorica navodi podatke sve do novijeg vremena, uključujući i vlastiti angažman od devedesetih godina prošlog stoljeća do danas. U kontekstu novijeg razdoblja izuzetno je značajna, te stoga i u knjizi posebno istaknuta, međunarodna valorizacija medičarsko-svječarskog obrta upisom na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2010. godine.

Posebno poglavlje posvećeno je cjelovitom i opsežnom pregledu domaćih autora i literature o toj temi – od najranijih i nezaobilaznih podataka Ivana Krstitelja Tkalčića, obaveznog izvora za zagrebačku povijest, preko Mirka Kus-Nikolajeva i drugih starijih autora, do najnovije literature.

Nadalje, u knjizi se obrađuje povijest medičarsko-svječarskog obrta u europskim zemljama, a potom slijedi detaljan pregled razvoja tog obrta u Hrvatskoj. Donose se podaci o prvim obrtnicima, nazvanima ceroplaste ili voskari, a koji se pojavljuju već u 14. stoljeću, potom o trajanju zanata prije formiranja cehova te o cehovskom udruživanju od 16. stoljeća nadalje. Posebno je zanimljivo da su hrvatski medičari bili povezani sa Štajerskom, kao i da su u tamošnjem licitarskom cehu bili pridruženi licitari grada Varaždina u 17. stoljeću, a u 18. stoljeću i licitari iz Zagreba i Koprivnice. Kasnije, u 18. stoljeću, osnivaju se licitarski cehovi i u hrvatskim gradovima, a znanje se i nadalje prenosilo u uskom obiteljskom krugu, sve do osnivanja šegrtskih škola osamdesetih godina 18. stoljeća.

U nastavku autorica donosi povijest Zbirke medičarstva i svječarstva te detaljno piše o medičarima, tehnologiji rada, kalupima i alatima, ali i o njihovim proizvodima – licitarima, medenjacima, tjestenim krunicama, bombonima i lizalicama, kao i o specifičnim pićima – gvircu i medicima. Podrobno se bavi svječarstvom kao zanatom te svijećama kao glavnim proizvodom tog obrta.

Prvi dio knjige zaključuje se katalogom majstora – cjelovitim popisom svih majstora medičara i svječara čiji su predmeti dio muzejskoga fundusa, navedenih abecednim redom prema gradovima i lokacijama na kojima su radili ili još uvijek djeluju. Većinom su to majstori iz kontinentalnog područja oko Zagreba, Varaždina, Karlovca i iz Slavonije. Obuhvaćeni su gradovi i mjesta: Bedenica, Bjelovar, selo Bosna, Donji Vidovec, Đurđevac, Karlovac, Klenovnik, Koprivnica, Križevci, Ludbreg, Marija Bistrica, Osijek, Podgorje Bistričko, Samobor, Slavonski Brod, Sv. Ivan Zelina, Šenkovec, Varaždin, Velika Gorica / Črnkovec, Virovitica i Zagreb. Ovaj dio knjige posebno je dragocjen jer opširnije donosi podatke o starim kao i o još aktivnim medičarskim obrtima, o povijesti svakog pojedinog obrta koji, uz obiteljsku povijest vlasnika, obuhvaća i prijenos obrta

na nasljednike ili na posve nove vlasnike koji nastavljaju isti obrt. Prezentira se stanje obrta ne samo u povijesnom kontekstu nego i u aktualnom, današnjem trenutku te se donosi pregled koji će posebno koristiti budućim generacijama kustosa i istraživača, a ne manje važno – postojećoj ili budućoj zaštiti obrta u smislu tradicije i tradicijskih obrta u Hrvatskoj.

Knjiga je nastala temeljem kontinuiranog istraživanja i obrađivanja muzejske zbirke koju autorica vodi, kao i kroz proučavanje teme te poznavanje rada obrtnika čije radionice i danas djeluju. Posebno treba istaknuti važan, često “nevidljiv” dio kustoskog rada – kontinuirano prikupljanje muzejske građe, koje su započeli raniji kustosi Etnografskog muzeja, poput Vladimira Tkalčića i Milovana Gavazzija, koji su obilazili teren, pa sve do autorice ove knjige. Ona je osobno prikupila velik broj predmeta, većinom litarata, koji su svi uključeni u muzejsku zbirku, a time i u ovo izdanje.

Zaključno, autorica izuzetno kvalitetno doprinosi poznavanju ove specifične etnografske teme, sveobuhvatno obrađujući medičarski i svječarski zanat – baveći se njima u povijesnom kontekstu, ali i sagledavajući ih danas, u okviru čuvanja tradicijske baštine i zanata koji, premda postupno nestaju, ipak opstaju zahvaljujući upornosti i trudu pojedinih majstora i cijelih obitelji posvećenih njegovanju obiteljske tradicije. Sagledavajući knjigu ne samo kao povijesni uvod i pregled zanata nego i kao katalog primjera izvedbi i varijanti raznovrsne tipologije proizvoda – od standardnih litararskih srca, konjića, beba i kolijevki do ukrašenih i crkvenih svijeća, zavjetnih svijeća i votiva, ili svijeća u obliku bebe, ribe, oltarića ili knjige – ovo je sjajna komparativna podloga za rad u drugim muzejima, bilo hrvatskim ili inozemnim, koji čuvaju sličnu građu. Također, treba istaknuti da je riječ o tiskanom dvojezičnom izdanju koje, uz sve stručne i znanstvene kvalitete, odlikuje i vrlo lijep dizajn s nizom fotografskih totala i sjajno izabranih detalja. Izbor fotografija i grafičko oblikovanje knjige stvaraju dojam fotomonografije, približavajući temu i manje upućenim čitateljima. Knjigu *Zbirka medičarstva i svječarstva* autorice Iris Biškupić Bašić svakako treba preporučiti, jer njome se nastavlja visoka razina kvalitetnih izdanja Etnografskog muzeja u Zagrebu.

Arijana Koprčina

Nogomet, migracije i integracija, Marijeta Rajković Iveta, FF Press, Zagreb, 2024., 244 str.

Na 244 stranice, knjiga *Nogomet, migracije i integracija* donosi prikaz istraživanja integracije kroz nogomet. Sastoji se od kratkog uvodnog dijela, za kojim slijede četiri istraživačka poglavlja, u kojima se raspravlja o ulozi nogometa u integraciji Roma, o integraciji stranih igrača u kolektiv Hajduka, o iskustvima integracije nogometnih trenera te o sportskom državljanstvu migracijskih reprezentativaca. Zaključno poglavlje predstavlja sintezu nalaza.

Knjiga Marijete Rajković Ivete interdisciplinarni je doprinos proučavanju fenomena sporta i migracija. Riječ je o radu koji na više razina istražuje integraciju koja se odvija kroz nogomet. Proučavaju se marginalizirani građani, visokomobilni profesionalci, puls